

Ontwikkeling lastendruk verblijfsrecreatie 2018-2024



Rapportage in opdracht van HISWA-RECRON

Oktober 2024





Managementsamenvatting

Aanleiding en afbakening van het onderzoek

HISWA-RECRON, de brancheorganisatie voor verblijfsrecreatieve bedrijven in Nederland, constateert dat haar leden te maken hebben met een complexe stapeling van lasten die wordt opgelegd door de Rijksoverheid, gemeenten, en nutsbedrijven. De ontwikkeling van deze lasten is moeilijk te overzien, onder andere door het diverse karakter van verblijfsrecreatiebedrijven.

Dit onderzoek richt zich uitsluitend op de ontwikkeling van de directe lasten vanuit wet- en regelgeving, opgelegd door verschillende overheidslagen, tussen 2018 en 2024. Andere kosten zoals personeelslasten en loonsverhogingen blijven buiten beschouwing. De focus ligt op belastingen zoals btw, vennootschapsbelasting, toeristenbelasting en verschillende gemeentelijke heffingen.

Cijfermatige conclusies over lastenontwikkeling

Uit de analyse blijkt dat verblijfsrecreatiebedrijven tussen 2018 en 2024 te maken hebben gehad met significante lastenverhogingen. Het verlaagde btw-tarief voor logies steeg in 2019 al van 6% naar 9%. Deze verhoging is door bedrijven doorberekend in hun prijzen. Daarnaast zijn ook de belastingen op energie fors gestegen. Het belastingtarief op aardgas is in sommige verbruiksklassen met bijna 200% gestegen, terwijl het belastingtarief op elektriciteit in sommige verbruiksklassen een stijging van meer dan 100% liet zien. Dit is mede ingegeven door de focus op duurzame energie en klimaattransitie. Hoewel deze lastenverhogingen bedoeld zijn om verduurzaming te stimuleren, drukken ze op de exploitatie van verblijfsrecreatiebedrijven.

Op gemeentelijk niveau zijn de toeristenbelasting en de onroerendezaakbelasting (ozb) eveneens gestegen. Deze lokale belastingen variëren sterk per gemeente, wat betekent dat de exacte lastendruk afhankelijk is van de locatie van het bedrijf.

De cumulatieve impact van deze belastingverhogingen (en veranderingen in de heffingsgrondslag) zorgt ervoor dat de totale lastendruk voor verblijfsrecreatiebedrijven aanzienlijk is toegenomen. De lastendruk, gedefinieerd als het percentage van de omzet dat wordt besteed aan belastingen en heffingen, zou tussen 2018 en 2024 gestegen zijn van 27% van iedere euro naar een geschatte 34-38% als ondernemers de verhogingen niet (deels) zouden doorberekenen aan hun gasten.

Ondernemers zijn genooddaakt lastenstijgingen (grotendeels) door te berekenen

De gestegen lasten hebben invloed op de prijsontwikkeling in de sector. Uit cijfers van het CBS blijkt dat de prijzen van verblijfsrecreatiebedrijven, zoals bungalowparken en campings, tussen 2018 en 2023 met 27% zijn gestegen. Dit komt deels door de verhoging van het verlaagde btw-tarief in 2019. Voor 2024 wordt een verdere prijsstijging verwacht.

Ondernemers worden geconfronteerd met een dilemma: hogere lasten kunnen alleen worden gecompenseerd door deze door te berekenen in de prijzen, maar dit kan leiden tot een afname in de vraag. Uit eerder onderzoek blijkt dat de prijselasticiteit in de sector relatief hoog is. Een prijsstijging van 10% kan leiden tot een afname van de vraag met bijna 8%. Dit maakt het voor bedrijven moeilijk om hogere prijzen te hanteren zonder marktaandeel te verliezen aan goedkopere buitenlandse concurrenten, met name in Duitsland en België, waar de btw op logies lager ligt (respectievelijk 7% en 6%).



Gevolgen voor de sector op de middellange termijn

De toegenomen lastendruk en bijbehorende prijsstijgingen hebben op de middellange termijn negatieve gevolgen voor de concurrentiepositie van Nederlandse verblijfsrecreatiebedrijven. De combinatie van hogere belastingen, stijgende kosten voor energie en personeel, en de druk om te verduurzamen, zet de marges van bedrijven onder druk. Voor veel ondernemers is het moeilijk om deze lasten volledig door te berekenen zonder klanten te verliezen, wat kan leiden tot een afname van de investeringscapaciteit. Door een stapeling van lasten en heffingen te voorkomen, kunnen de diverse overheidslagen hierop invloed uitoefenen.

De verwachting is dat de druk op lokale overheden in de komende jaren zal toenemen, wat kan leiden tot verdere verhogingen van gemeentelijke belastingen, zoals toeristenbelasting en ozb. Deze verhogingen, gecombineerd met de mogelijke verhoging van het btw-tarief naar 21%, zullen de concurrentiekracht van Nederlandse bedrijven verder ondermijnen. Zeker verblijfsrecreatiebedrijven in grensregio's lopen het risico klanten te verliezen aan nabijgelegen buitenlandse concurrenten.

Op de middellange termijn wordt het voor bedrijven steeds moeilijker om te blijven investeren in vernieuwing en verduurzaming, wat de vitaliteit van de sector in gevaar kan brengen. Dit heeft niet alleen gevolgen voor de bedrijven zelf, maar ook voor de bredere toeristische sector en de regionale economieën waar deze bedrijven actief zijn.





1. Inleiding

Aanleiding

HISWA-RECRON heeft als branchevertegenwoordiger nauw contact met verblijfsrecreatieve bedrijven in Nederland. De leden van HISWA-RECRON hebben te maken met een gecompliceerde stapeling van lasten. Rijksoverheid, gemeenten en nutsbedrijven heffen allen belasting, maar opereren op verschillende terreinen. De totale belastingdruk wordt niet overzien, en is voor instanties ook moeilijk te peilen door het samengestelde karakter van de bedrijven in de verblijfsrecreatie – met grondgebonden activiteiten, accommodaties, voorzieningen en een breed aanbod aan faciliteiten. Eerder onderzocht ZKA Leisure Consultants in opdracht van HISWA-RECRON de aard en omvang van deze lastenstapeling, over het jaar 2018. Sindsdien hebben diverse tariefswijzigingen plaatsgevonden. HISWA-RECRON is daarom benieuwd naar de ontwikkeling van diverse belastingen en heffingen sinds het jaar 2018.

Vraagstelling

In deze notitie worden drie onderzoeksvragen beantwoord. Dat zijn:

1. Hoe hebben de tarieven van de belangrijkste belastingen en heffingen zich sinds 2018 ontwikkeld?
2. Hoe verhoudt de ontwikkeling van de lasten zich tot de ontwikkeling van de prijzen?
3. Welk effect heeft de lastendruk op de concurrentiepositie en het bedrijfsresultaat van bedrijven in de verblijfsrecreatie?

Om deze vragen te beantwoorden is vertrouwd op onder meer deskresearch, en zijn enkele berekeningen uitgevoerd om een indicatie van de ontwikkeling van de lastendruk te krijgen. Tevens heeft HISWA-RECRON een enquête onder haar leden uitgezet met de vraag tegen welke zaken zij aanlopen met hun bedrijf. De resultaten van deze enquête zijn in deze notitie betrokken.

2. Afbakening

De recreatieondernemer heeft te maken met toenemende belastingen, regelingen en heffingen vanuit verschillende overheidslagen. Niet alleen het Rijk heft belastingen, dat geldt ook voor de provincie, het waterschap en de gemeente. Dit maakt ook dat de locatie van een recreatiebedrijf gevolgen kan hebben voor de hoogte van de lasten. In de ene gemeente wordt bijvoorbeeld relatief weinig toeristenbelasting geheven, terwijl in andere gemeenten het verschuldigde bedrag per overnachting aanmerkelijk hoger is.

Hoe dan ook kunnen belastingen en heffingen sterke gevolgen hebben voor de exploitatie van een verblijfsrecreatiebedrijf. De mate waarin dit gebeurt kan worden uitgedrukt in een percentage. Wij definiëren in deze analyse lastendruk als: *“het aandeel van elke euro omzet (incl. btw en toeristenbelasting) dat de verblijfsrecreatieondernemer kwijt is aan belastingen, heffingen en regelingen, inclusief de externe kosten/uitgaven die worden gedaan om aan wet- en regelgeving te voldoen”*.

Deze definitie is ook gehanteerd tijdens het onderzoek in 2019 dat (destijds) ZKA Leisure Consultants voor RECRON uitvoerde. In deze analyse focussen we ons op de ontwikkeling van de belangrijkste lasten waarmee een ondernemer in de verblijfsrecreatie te maken krijgt en die opgelegd worden vanuit wet- en regelgeving en door één van de overheidslagen. De lasten en heffingen worden uitgekozen op basis van het onderzoek uit 2019. Andere lasten die de rentabiliteit van de ondernemer onder druk zetten, bijvoorbeeld de ontwikkeling van de salarissen van het personeel, blijven in dit onderzoek buiten beschouwing.



3. Hoe hebben de tarieven van de belangrijkste lasten zich ontwikkeld?

Ieder jaar krijgen recreatiebedrijven met veranderingen in de lasten te maken. Deze veranderingen kunnen ontstaan in de heffingsgrondslag en in de gehanteerde tarieven. Vaak spelen tariefwijzigingen de belangrijkste rol. In de onderstaande tabel zijn de belangrijkste tariefwijzigingen in de afgelopen jaren zichtbaar gemaakt, inclusief de procentuele ontwikkeling sinds 2018.

Belastingen en heffingen	2018	2019	2024	Ontwikkeling 2018-2024
Rijk en provincie				
Belasting over de toegevoegde waarde (btw) ^a	6%	9%	9%	+50%
Vennootschapsbelasting ^b				
Opstarttarief	20%	19%	19%	-5%
Toptarief	25%	25%	25,8%	+3%
Loonheffingen en premies volksverzekeringen ^c				
Loonbelasting	36,55%	36,65%	36,97%	+1%
Premie volksverzekeringen	27,65%	27,65%	27,65%	0%
Premie werknemers- verzekeringen	Variabel, afhankelijk van grootte bedrijf			N.B.
Werkgeversheffing Zvw	6,90%	6,95%	6,57%	-5%
Belasting op aardgas (plus opslag duurzame energie- en klimaattransitie) ^d	€ 0,07524	€ 0,08152	€ 0,22378	+197%
Belasting op elektriciteit (plus opslag duurzame energie- en klimaattransitie) ^e	€ 0,01884	€ 0,02161	€ 0,03943	+109%
Belasting op leidingwater ^f	€ 0,339	€ 0,343	€ 0,420	+24%
Opcenten motorrijtuigenbelasting ^g	€ 259	€ 185	€ 201	-22%
Assurantiebelaasting ^h	21%	21%	21%	+0%
Gemeente				
Toeristenbelasting ⁱ				
Overnachting camping	€ 1,25	€ 1,28	€ 1,55	+24%
Overnachting hotel	€ 1,98	€ 2,34	€ 3,73	+88%
Onroerendezaakbelasting ^j				
Woningen (eigenaar)	0,1180%	0,1115%	0,0909%	-23%
Niet-woningen (eigenaar)	0,2740%	0,2738%	0,3272%	+19%
Niet-woningen (gebruiker)	0,2043%	0,2041%	0,2333%	+14%
Rioolheffing ^k	€ 13.451	€ 13.629	€ 16.178	+20%
Waterschap				
Watersysteemheffing ^l	0,0329%	0,0310%	0,0291%	-12%
Zuiveringsheffing/Verontreinigingsheffing ^m	€ 170	€ 172	€ 230	+35%
Overig				
Pensioenlasten ⁿ	19,6%	19,6%	21,8%	+11%
Heffingen auteursrechten en naburige rechten ^o	N.B.	N.B.	N.B.	+20-30%

^a Bron: Belastingdienst. Het verlaagde tarief geldt voor logies, maar niet voor sommige andere producten en diensten van verblijfsrecreatiebedrijven.

^b Bron: Belastingdienst. Het opstarttarief geldt voor bedragen tot € 200.000,-.

^c Bron: Belastingdienst. Bij de loonbelasting wordt het tarief van schijf 1 getoond.

^d Bron: Belastingdienst. Hierbij zijn de bedragen aangehouden voor het gebruik van 170.001 t/m 1 miljoen m³ per jaar. De tarieven zijn exclusief btw.

^e Bron: Belastingdienst. Hierbij zijn de bedragen aangehouden voor het gebruik van 50.001 t/m 10 miljoen kWh per jaar. De tarieven zijn exclusief btw.

^f Bron: Belastingdienst

^g Bron: COELO, Atlas van de lokale lasten, edities 2018, 2019 en 2024. Hierbij is gerekend met een auto die 1.250 kg. weegt en op benzine rijdt.

^h Bron: Belastingdienst



- ⁱ Bron: voor het vaststellen van het gemiddelde tarief voor kamperen is vertrouwd op deskresearch onder veertig gemeenten (2018, 2019, 2024). De gemiddelde tarieven zijn ongewogen gemiddelden. Het gemiddelde tarief in 2024 wijkt af van het gemiddelde tarief gerapporteerd door COELO. Dit heeft te maken met de samenstelling van de steekproef. De steekproef is vooral uitgevoerd om de ontwikkeling in tarief vast te stellen. In eerdere jaren werd het kampeertarief nog niet gerapporteerd door COELO. Voor hotels zijn wel de gemiddelden gerapporteerd in Atlas van de lokale lasten (edities 2018, 2019 en 2024) aangehouden.
- ^j Bron: COELO, Atlas van de lokale lasten, edities 2018, 2019 en 2024
- ^k Bron: COELO, Atlas van de lokale lasten, edities 2018, 2019 en 2024. In de tabel wordt het tarief getoond bij een verbruik van 30.000 m³. Per gebruiksniveau geldt een ander tarief.
- ^l Bron: COELO, Atlas van de lokale lasten, edities 2018, 2019 en 2024
- ^m Bron: COELO, Atlas van de lokale lasten, edities 2018, 2019 en 2024. Betreft het gemiddelde voor een meerpersoons-huishouden. Bij recreatiebedrijven is doorgaans sprake van meer vervuilingseenheden. Naar verwachting is de ontwikkeling bij een meerpersoonshuishouden representatief voor een verblijfsrecreatiebedrijf.
- ⁿ Bron: CAO-regeling recreatiesector
- ^o Bron: deskresearch Ginder via websites heffingsinstanties

Rijks- en provinciale belastingen

Ten aanzien van de Rijksbelastingen gelden de volgende aandachtspunten:

- **Belasting over de toegevoegde waarde (Btw):** op 1 januari 2019 werd het verlaagde btw-tarief dat geldt voor logies en diverse andere diensten en goederen verhoogd van 6 naar 9%. Bij de vorige meting, over het jaar 2018, was nog sprake van een lager (verlaagd) btw-tarief op een groot deel van de inkomsten van recreatiebedrijven. De nieuwe regering is voornemens niet meer het verlaagde tarief voor onder meer hotels en vakantieparken te hanteren, wat inhoudt dat (als de plannen worden uitgevoerd) voortaan 21% als btw-tarief voor logies gaat gelden.
- **Vennootschapsbelasting:** de verschillen tussen 2018 en 2024 zijn relatief bescheiden. Het opstarttarief bij een belastbaar bedrag tot € 200.000,- is iets lager geworden (19% in plaats van 20%), het toptarief vanaf € 200.000,- is iets hoger geworden: 25,8% in plaats van 25%. In de tussenliggende jaren zijn tarief en belastbaar bedrag wel meerdere keren veranderd. Het opstarttarief was in 2022 bijvoorbeeld 15% met een belastbaar bedrag tot € 395.000,-. Op de middellange termijn is de lastendruk als gevolg van de vennootschapsbelasting dus niet toegenomen, maar op de korte termijn wel.
- **Loonheffingen en premies volks- en werknemersverzekeringen:** verblijfsrecreatiebedrijven hebben medewerkers in loondienst en moeten bij het uitbetalen van loon verschillende loonheffingen afdragen. Deze omvatten: 1. loonbelasting (een voorheffing op de inkomstenbelasting van de werknemer), 2. premies voor volksverzekeringen, 3. premies voor werknemersverzekeringen en 4. de inkomensafhankelijke bijdrage Zorgverzekeringswet (een werkgeversheffing). Volksverzekeringen bieden wettelijke dekking voor risico's zoals ouderdom, terwijl werknemersverzekeringen beschermen tegen werkloosheid, ziekte en arbeidsongeschiktheid. Het Sociaal Fonds valt hier ook onder. De tarieven zijn niet veel veranderd in de afgelopen jaren, maar de heffingsgrondslagen kunnen wel veranderen. Dat kunnen heffingskortingen zijn, maar ook het brutoloon waarover de heffingen en premies worden betaald. In de nieuwste CAO voor de recreatiesector, met een looptijd van 1 januari 2024 tot en met 31 december 2025, is afgesproken dat de loonchalen op vier momenten worden verhoogd. De CAO voorziet in een periode van twee jaar een stijging van meer dan 10%, met enige afhankelijkheid van de hoogte van de inflatie.
- **Belasting op aardgas (plus opslag duurzame energie- en klimaattransitie):** bij de belasting op aardgas wordt een degressief tarief gehanteerd. Dit houdt in dat de belasting relatief afneemt naarmate het gebruik hoger wordt. In 2019 was nog sprake van een onderscheid tussen de belasting op aardgas en de opslag voor duurzame energie- en klimaattransitie. Sinds 2023 is de opslag gereduceerd tot 0 en geïntegreerd in de energiebelasting op gas. In de bovenstaande tabel is telkens het totaal van beide tarieven aangehouden, voor één van de schijven. Hieruit blijkt dat er sprake is van een forse stijging in tarief ten opzichte van 2019. Met deze verhoging tracht de overheid een overstap op stroom of een investering in isolatiemaatregelen aantrekkelijker te maken.



- **Belasting op elektriciteit (plus opslag duurzame energie- en klimaattransitie):** ook voor de belasting op elektriciteit geldt dat er sprake is van een degressief tarief, en dat in 2019 nog een onderscheid werd gemaakt tussen de belasting en de opslag voor duurzame energie- en klimaattransitie. In 2024 was hier geen sprake meer van. In het afgelopen jaar werd de belasting op elektriciteit in de eerste schijf met ongeveer € 0,02 verlaagd, om verschuiving van gas naar elektriciteit te stimuleren. Bij verbruik in hogere schijven bleef het tarief nagenoeg gelijk. Bovendien geldt dat het tarief (fors) hoger is dan in 2018. Dat wordt ten dele gecompenseerd door de belastingvermindering per elektriciteitsaansluiting, die in dezelfde periode hoger is geworden (+69%).
- **Belasting op leidingwater:** het belastingtarief op leidingwater is met 24% toegenomen in de periode 2018-2024. De belasting wordt door leveranciers van drinkwater aan de overheid afgedragen. Deze leveranciers rekenen de kosten door aan hun afnemers. Met name in de afgelopen twee jaar werd het tarief sterk verhoogd. Het tarief wordt geheven over de eerste 300 m³ per verbruiksperiode van 12 maanden, en geldt per WOZ-object. Bij de bepaling van het verschuldigde bedrag dient voor een verblijfsrecreatiebedrijf dus duidelijk te zijn aan hoeveel WOZ-objecten het drinkwater daadwerkelijk wordt geleverd.
- **Opcenten motorrijtuigenbelasting:** verblijfsrecreatiebedrijven betalen ook motorrijtuigenbelasting over de bedrijfsvoertuigen. De lasten die hiermee gepaard gaan kunnen per provincie sterk verschillen. Volgens de Atlas van de lokale lasten zijn de lasten in de afgelopen jaren (gemiddeld gezien) gedaald. Per provincie kan dit beeld anders zijn.
- **Assurantiebelasting:** het tarief voor de assurantiebelasting, de belasting op verzekeringen, is in de afgelopen jaren stabiel gebleven, op 21%. De lasten kunnen wel zijn toegenomen, als de basis waarover de assurantiebelasting wordt afgedragen is toegenomen.

Gemeentelijke belastingen en heffingen

Ten aanzien van de gemeentelijke belastingen en heffingen gelden de volgende aandachtspunten:

- **Toeristenbelasting:** De toeristenbelasting is een directe belasting die door gemeenten wordt geheven voor overnachtingen van personen die niet in de gemeentelijke Basisregistratie Personen (BRP) staan. Gemeenten kunnen toeristenbelasting op twee manieren heffen: forfaitair of niet-forfaitair. Gemeenten mogen bovendien een onderscheid maken tussen accommodatievormen, 40% maakte hier gebruik van in 2024. 90% van de gemeenten heft toeristenbelasting, tegenover 81% van de gemeenten in 2018. Uit een steekproef onder 40 gemeenten wordt duidelijk dat de toeristenbelasting sinds 2018 met 24% is toegenomen, in het geval van specifieke tarieven voor kamperen. In sommige gemeenten geldt voor bedrijven in de verblijfsrecreatie het hoteltarief. De toename van het gemiddelde hoteltarief is in dezelfde periode fors hoger: 88%.
- **Onroerendezaakbelasting:** de onroerendezaakbelasting is een gemeentelijke heffing waarbij de omvang van de aanslag wordt bepaald door de WOZ-waarde te vermenigvuldigen met een percentage. Dit percentage is per gemeente verschillend, en kan sterk afwijken. In de tabel is af te lezen dat het percentage voor woningen in de afgelopen jaren is afgenomen. Dat compenseert de stijging van de WOZ-waarde (enigszins). Voor niet-woningen wordt een onderscheid gemaakt tussen een eigenaren- en gebruikersdeel. Bij de bepaling van de WOZ-waarde wordt bij recreatieparken vaak gebruikt gemaakt van de netto contante waarde. Omzetgegevens zijn hiervoor de basis. Als de omzet hoger wordt, is het plausibel dat ook de WOZ-waarde hoger wordt ingeschaald. Het percentage waarmee de ozb wordt vastgesteld, is in de periode 2018-2024 toegenomen.
- **Rioolheffing:** de rioolheffing is een belasting die gemeenten heffen om de kosten te dekken voor het inzamelen, transporteren en zuiveren van afvalwater, het verwerken van regenwater en het beheren van de grondwaterstand. De heffing bestaat uit twee delen: een eigenaren- en een gebruikersdeel. Eigenaren betalen als zij bij het begin van het belastingjaar een perceel bezitten dat is aangesloten



op de riolering, en gebruikers betalen als zij het perceel gebruiken maar niet bezitten. Hoe de belasting wordt berekend, verschilt per gemeente. Het eigenarendeel kan een vast bedrag zijn of gebaseerd op de WOZ-waarde, en het gebruikersdeel hangt vaak af van het aantal kubieke meter afgevoerd water. In de tabel zijn de gemiddelde bedragen opgenomen voor bedrijven bij een verbruik van 30.000 m³. Uit de Atlas van lokale lasten wordt duidelijk dat het gemiddelde in Nederland in de afgelopen jaren is toegenomen.

Andere belastingen op gemeentelijk niveau waarbij verblijfsrecreatiebedrijven mee te maken krijgen, zijn onder meer de precariobelasting, reclamebelasting en BIZ-bijdrages (voor bedrijveninvesteringszones).

Waterschapslasten

Ten aanzien van de waterschapslasten gelden de volgende aandachtspunten:

- **Watersysteemheffing:** de watersysteemheffing dekt de kosten voor het beheer van oppervlaktewater en waterkeringen. Er zijn vier soorten: voor ingezetenen, gebouwde percelen, ongebouwde percelen en natuur. De heffing verschilt dus per type. Bij recreatiebedrijven wordt meestal met gebouwde percelen gerekend, waarvoor een percentage van de WOZ-waarde geldt. Tussen 2018 en 2024 is dit percentage gedaald, maar is de WOZ-waarde in de meeste gevallen wel toegenomen.
- **Zuiveringsheffing/verontreinigingsheffing:** de zuiveringsheffing dekt de kosten voor het zuiveren van afvalwater door het waterschap. Bedrijven en huishoudens die afvalwater lozen op het riool betalen deze heffing, waarbij de hoogte wordt bepaald door het aantal vervuilingseenheden. Als afvalwater rechtstreeks wordt geloosd op oppervlaktewater, geldt de verontreinigingsheffing. Bij recreatiebedrijven moet de verhuurder of exploitant de heffing betalen bij verhuur aan wisselende gebruikers voor korte periodes. Het aantal vervuilingseenheden wordt meestal berekend door de hoeveelheid verbruikt water te vermenigvuldigen met een eenheidsprijs. De procentuele ontwikkeling in de tabel (+2%) geldt voor een meerpersoonshuishouden, maar is naar verwachting representatief voor de verblijfsrecreatie.

Overige lasten

Ten aanzien van de overige lasten geldt:

- **Pensioenlasten:** de recreatiesector hanteert een collectieve arbeidsovereenkomst. Hierin is een pensioenregeling verplicht gesteld. De verplichtstelling maakt dat de lasten in de bedrijfsvoering voor de ondernemer hoger zijn. De pensioenpremie bedraagt in 2024 21,8% van de loonsom, berekend over het BTER-loon en verminderd met de AOW-franchise (€ 14.009 bij een voltijdse baan). In 2018 was de pensioenpremie 19,6%, maar was ook de franchise lager.
- **Heffingen auteursrechten en naburige rechten:** In Nederland zijn meerdere instanties betrokken bij de heffingen voor auteursrechten en naburige rechten. Buma/Stemra vertegenwoordigt de belangen van componisten van muziek. Sena behartigt de naburige rechten, zoals die van uitvoerende artiesten (muzikanten, acteurs, filmproducenten). VIDEMA int vergoedingen voor het vertonen van tv- en filmbeelden, terwijl VEVAM auteursrechtelijke vergoedingen int voor regisseurs. Ten slotte verdeelt Stichting Reprorecht vergoedingen voor het kopiëren van auteursrechtelijk beschermd materiaal. In 2024 hebben Buma, Sena, Videma en VEVAM de tarieven met 5,4% verhoogd, in 2023 was de stijging 9,9%. Sena handhaaft ook de RAAP-toeslag van 26,6%, die sinds 2021 in stappen is ingevoerd na een uitspraak van het Europese Hof van Justitie. Tijdens de coronapandemie hebben de instanties wel tijdelijke kortingen gegeven in periodes van lockdown. Ten opzichte van 2018 lijken de tarieven sterk gestegen.



Verblijfsrecreatiebedrijven hebben te maken met diverse kosten door wet- en regelgeving voor hun voorzieningen, zoals zwembaden, horeca en sportvelden. Belangrijke lasten omvatten hygiënevoorschriften, voorschriften voor voedselveiligheid, legionellacontroles en kosten bij ziekteverzuim. In recente jaren hebben ondernemers in de verblijfsrecreatie ook te maken met de verplichte aanvraag van energielabels voor gebouwen, die beslag leggen op financiën en tijd, en met verplichte aanpassingen in de bestrijding van onkruid, die ervoor zorgen dat er veel vaker in het jaar onderhoud nodig is (met hogere kosten tot gevolg).

4. Waar krijgen ondernemers in de verblijfsrecreatie mee te maken?

Ondernemers in de verblijfsrecreatie hebben in hun bedrijfsvoering dagelijks met de stapeling van lasten te maken. Dat uit zich niet alleen in financiële gevolgen voor de bedrijven, maar ook in de tijd die nodig is om alle regels en voorschriften op orde te houden en te administreren. HISWA-RECRON heeft in september 2024 een korte enquête gehouden onder haar leden met de vraag tegen welke zaken zij aanlopen in hun bedrijfsvoering en waar zij als ondernemer het meeste last van hebben. De voorbeelden die ondernemers hebben aangedragen zijn gecategoriseerd en samengevat in onderstaande tabel.

Type voorbeeld	Frequentie gegeven antwoord
Regel- en administratiedruk	47%
Btw-verhoging en stapeling van lasten	24%
Inconsequent beleid en regels	17%
Toeristenbelasting	14%
Omgevingsplan	14%
Verduurzaming	12%

Bron: enquête onder leden HISWA-RECRON. Leden is gevraagd om maximaal vier voorbeelden te noemen die de bedrijfsvoering belemmert. De tabel laat zien welk aandeel van de deelnemende ondernemers voorbeelden van regel- en lastendruk hebben genoemd.

Hierbij geldt:

- Ondernemers noemen veruit het vaakst de naleving van regels en voorschriften en alle administratieve zaken die hierbij komen kijken. Uit het onderzoek van ZKA Leisure Consultants in 2018 kwam naar voren dat hiervoor 3 tot 15% van het arbeidsbestand wordt ingezet. Regelmatig worden de risico-inventarisatie & evaluatie (RI&E) en andere Arbogerelateerde zaken genoemd. Ook (dubbele) keuringen ten aanzien van legionella komen terug. Die kosten niet alleen tijd van de ondernemer, maar vragen ook een financiële inspanning.
- Ook de stapeling van lasten (in financiële zin) wordt genoemd, bijvoorbeeld rondom btw. Een voorbeeld dat door enkele ondernemers wordt genoemd is de btw die betaald moet worden over sommige vormen van belasting, zoals de belasting op aardgas en elektriciteit. Weliswaar ontvangen ondernemers een vast bedrag aan energiebelasting terug, maar toch is sprake van een stapeling van lasten. Door enkele ondernemers wordt ook de voorgenomen btw-wijziging voor logies aangehaald. Deze is weliswaar nog niet ingevoerd, maar versterkt wel het beeld van de stapeling van lasten. De ondernemers maken daarbij ook de vergelijking met de situatie net over de grens.
- Toeristenbelasting zorgt ook voor druk op de ondernemer. Het is volgens de ondernemer niet alleen de willekeur waarmee regels worden vastgesteld, maar ook de administratieve lasten (in tijd en geld) die met de toeristenbelasting gemoeid gaan.
- Andere zaken waar ondernemers tegenaan lopen, zijn onder meer inconsequent beleid, moeilijkheden bij de aanpassing van een omgevingsplan en barrières rondom verduurzaming van bedrijven.



5. Hoe verhoudt de ontwikkeling van de lasten zich tot de ontwikkeling van de prijzen?

In paragraaf 3 werden de ontwikkelingen in de tarieven van de belangrijkste belastingen en heffingen besproken. Naast tariefwijzigingen kan ook de heffingsgrondslag veranderen. Voor sommige belastingen en heffingen wordt het tarief bijvoorbeeld vermenigvuldigd met de WOZ-waarde. Een ondernemer in de verblijfsrecreatie kan daardoor niet alleen geconfronteerd worden met een hogere lastendruk door stijgende tarieven, maar ook door een hogere WOZ-waarde. In de tabel op de volgende pagina wordt het gecombineerde effect per belasting of heffing kwalitatief weergegeven, evenals het aandeel ervan in de totale lasten volgens het vorige onderzoek.

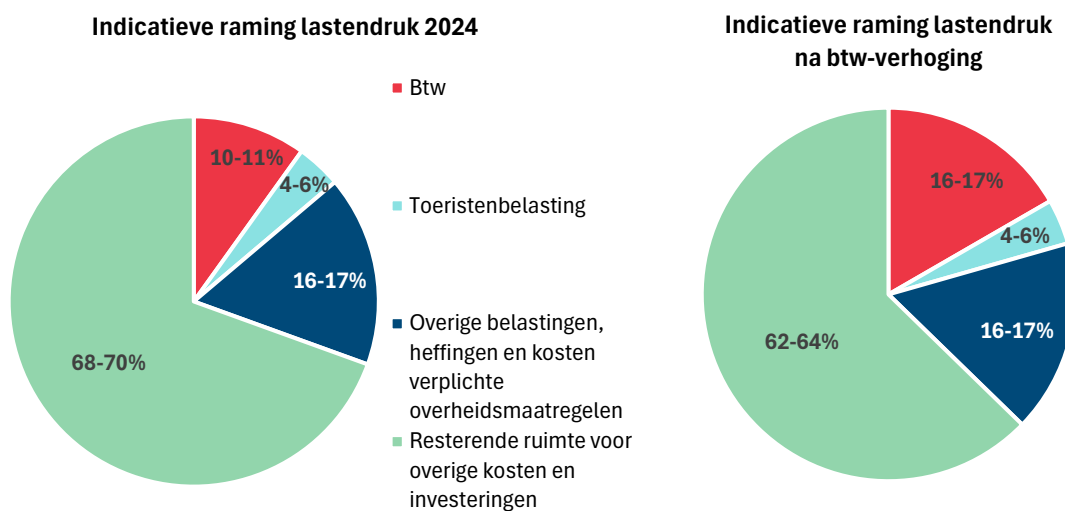
In welke mate de lastendruk is toegenomen, staat of valt met de mate waarin ondernemers de lastenverzwaringen in hun prijzen hebben doorberekend. Als we de assumptie maken dat de gestegen lasten niet aan de gasten worden doorberekend, is op basis van de ontwikkelingen in tarief en heffingsgrondslag te ramen hoeveel procent de lastendruk zou zijn. In 2018 waren de belangrijkste belastingen en heffingen gezamenlijk ongeveer 27% van de omzet. Met alle wijzigingen in tarief en heffingsgrondslag zou de lastendruk (zonder doorberekening aan gasten) kunnen toenemen tot circa 35-38% van de omzet. Dat is 8%-punt tot 11%-punt hoger dan in 2018, en een procentuele groei van 30% tot 40%.

Belastingen en heffingen	Aandeel meting 2018	Ontwikkeling tarief 2018-2024	Ontwikkeling heffingsgrondslag	Ontwikkeling totaaleffect
Rijk en provincie				
Belasting over de toegevoegde waarde (btw)	6,0%	+50%	+/-	+
Vennootschapsbelasting	1,9%	Opstaptarief	-5%	+/-
		Toptarief	+3%	+/-
Loonheffingen en premies volksverzekeringen	8,4%	+/-	+	+
Belasting op aardgas (plus opslag duurzame energie- en klimaattransitie)	0,7%	+197%	+/- of -	+
Belasting op elektriciteit (plus opslag duurzame energie- en klimaattransitie)	0,8%	+109%	+/-	+
Belasting op leidingwater	<0,05%	+24%	+/-	+
Opcenten motorrijtuigenbelasting	0,1%	-22%	+/-	-
Assurantiebelasting	0,2%	+0%	+/-	+/-
Gemeente				
Toeristenbelasting	4,5%	+24%/+88%	+/-	+
Onroerendezaakbelasting	0,6%	Niet-woningen (eigenaar)	+19%	+
		Niet-woningen (gebruiker)	+14%	+
Rioolheffing	0,4%	+20%	+	+
Overige gemeentelijke belastingen en heffingen	<0,05%	N.B.	N.B.	N.B.
Waterschap				
Watersysteemheffing	0,1%	-12%	+	+/-
Zuiveringsheffing/Verontreinigingsheffing	0,8%	+35%	+/-	+
Overig				
Pensioenlasten	2,1%	+11%	+/-	+
Heffingen auteursrechten en naburige rechten	0,3%	+	+/-	+
Overige lasten n.a.v. wet- en regelgeving	0,2%	N.B.	N.B.	N.B.



Helemaal niet doorbelasten zet de marges van de ondernemer echter sterk onder druk. Ondernemers zijn dus veelal genooddaakt om hogere lasten door te berekenen aan hun gasten. Uit eerder onderzoek kwam al naar voren dat de verhoging van het verlaagde btw-tarief in 2019 door de recreatiebedrijven is verdisconteerd in de prijzen¹. Het Centraal Bureau voor de Statistiek registreert maandelijks de prijsontwikkeling van diverse typen producten en diensten, en zo ook voor bungalowparken, kampeerterreinen, jeugdherbergen en vergelijkbare terreinen. In 2023 waren de prijzen al met 27% toegenomen in vergelijking met 2018². Dit is inclusief de wijziging van het verlaagde btw-tarief van 6 naar 9% in 2019. Op basis van de eerste acht maanden is ook een raming van de prijsstijging in 2024 te maken. De verwachting is dat de prijzen circa 38% hoger zullen uitkomen dan het niveau van 2018. De verwachte prijsstijging bij restaurants en cafés – horeca is een belangrijke inkomstenbron voor de meeste verblijfsrecreatiebedrijven – blijft daar nog iets op achter. Deze ontwikkelingen geven een indicatie dat de prijsstijging in de sector in hoge mate meegroeit (of beter gezegd: mee moet groeien) met de ontwikkelingen op het vlak van belastingen en heffingen, die voor circa 25 tot 40% extra lasten zorgden ten opzichte van 2018. Ook andere kosten, zoals de salarissen die in de afgelopen jaren sterk zijn toegenomen, zorgen voor die druk op de ondernemer.

De lastendruk is door de btw-verhoging in 2019 echter hoe dan ook toegenomen. Het principe bij de btw is namelijk dat het de belasting over de omzet is. Het is alleen mogelijk deze niet door te berekenen als de ondernemer ervoor kiest om de prijs inclusief btw gelijk te houden, maar dit tast de investeringscapaciteit aan. In alle andere gevallen is de btw een extra belasting bovenop het bedrijfsproces. De verhoging met 3%-punt is dus ook een rechtstreekse verhoging van de lastendruk, die zich vooral laat voelen als concurrenten elders deze niet hebben (bijvoorbeeld in het buitenland). De gevolgen hiervan komen in de volgende paragraaf aan bod. De verwachte lastendruk anno 2024 wordt in de linker cirkeldiagram getoond. Deze geeft aan welk deel van iedere euro omzet een ondernemer afdraagt aan btw, toeristenbelasting en overige lasten.



¹ Bron: Dialogic & Significant APE (2023). Evaluatie van het verlaagde btw-tarief. In opdracht van het Ministerie van Financiën, Directie Algemene Fiscale Politiek

² Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek, Consumentenprijzen; prijsindex 2015=100



Als de overheid besluit om het reguliere btw-tarief van 21% te gaan heffen, zal de lastendruk verder stijgen en de concurrentiekracht ten opzichte van het buitenland afnemen. De rechter cirkeldiagram laat een indicatie zien welk deel van iedere euro omzet wordt afgedragen bij heffing van het reguliere btw-tarief van 21%. Het gemiddelde btw-tarief dat recreatiebedrijven in dat geval over alle goederen en diensten betalen, neemt toe. Alle andere belastingen en heffingen zijn constant gehouden. Er is in deze diagram geen rekening gehouden met eventuele vraaguitval die door hogere prijzen mogelijk is, in verband met de prijs- en inkomenselasticiteit.

6. Welk effect heeft de lastendruk op de concurrentiepositie en het bedrijfsresultaat van bedrijven?

Een verblijfsrecreatiebedrijf kan succesvol actief blijven en in de toekomst investeren als het de kracht heeft om flexibel in te spelen op de dynamiek van de markt. Voorkeuren van de consumenten zijn namelijk aan verandering onderhevig en ondernemers moeten mee in de strijd om de gast. Hiervoor is niet alleen het vertrouwen van financiers nodig – banken en investeerders moeten het bedrijf als een stabiele en levensvatbare investering beschouwen – maar ook een concurrerende prijs en voldoende productiviteit.

De stapeling van lasten vanuit het Rijk, gemeenten, provincies en waterschappen heeft een impact op die productiviteit van verblijfsrecreatiebedrijven. Iedere overheidslaag heeft eigen vormen van financiering, die onafhankelijk van elkaar worden geheven. Er is weinig tot geen sprake van onderlinge afstemming of coördinatie ten aanzien van de gehanteerde tarieven. Er zijn situaties waarbij de lasten op lokaal niveau plotseling met tientallen procenten worden verhoogd. Dit heeft voor de bedrijven in die specifieke gemeenten gevolgen.

In algemene zin zorgt de stapeling van lasten ervoor dat de operationele kosten voor de bedrijven gestaag toenemen. De ondernemer heeft vaak geen andere keuze dan het doorrekenen van de hogere lasten aan de consument. Dat brengt risico's met zich mee, omdat de bedrijven gevolgen kunnen ondervinden in de vorm van minder gasten en overnachtingen. De marges van de bedrijven komen bij achterblijvende vraag onder druk te staan, wat vervolgens de investeringsruimte beperkt. Dit gaat ten koste van de kwaliteit en aantrekkelijkheid van het aanbod (accommodaties en voorzieningen). Het wordt daarmee voor bedrijven moeilijker om financieel gezond te blijven, met negatieve gevolgen voor de werkgelegenheid en ook voor de lokale economie in toeristische gebieden.

Niet iedere ondernemer slaagt er overigens in om hogere lasten door te berekenen aan de gast. Als bijvoorbeeld het aantal boekingen achterblijft, dan zijn ondernemers genooddaakt om prijzen te hanteren die onder het gewenste niveau (voor herinvesteringen) liggen. Daarmee zet de ondernemer de vitaliteit van het bedrijf sowieso (noodgedwongen) onder druk. Een verhoging van een belastingtarief met enkele procenten lijkt bescheiden, maar kan tot een lagere marge voor de ondernemer leiden en daarmee de vernieuwingskracht op de (middel-)lange termijn in gevaar brengen.

Wat brengt de toekomst nog?

In voorgaande paragrafen is uiteengezet dat steeds meer gevraagd wordt van ondernemers in de verblijfsrecreatie, enerzijds door tariefverhogingen en anderzijds door veranderingen in heffingsgrondslagen. Eén van de redenen is dat ook de diverse overheidslagen financiële keuzes moeten maken. Om sluitende begrotingen te kunnen presenteren, worden belastingen en heffingen verhoogd. De rekening hiervoor komt zoals gesteld vaak bij bedrijven te liggen.



De verwachting is niet dat deze tendens in de komende jaren zal veranderen. Vanaf 2026 worden bijvoorbeeld de gemeentelijke begrotingen naar verwachting ernstig beperkt (het zogenoemde "Ravijnjaar"), wat kan leiden tot hogere lokale belastingen en minder investeringen in de faciliteiten en infrastructuur waar verblijfsrecreatiebedrijven van afhankelijk zijn.

Vanuit de landelijke overheid wordt bovendien een btw-verhoging van 9% naar 21% voorgesteld. Deze aanzienlijke stijging kan grote gevolgen hebben. Dit is omdat verblijfsrecreatiebedrijven in Nederland niet alleen moeten concurreren met andere vrijetijdsactiviteiten, maar ook met verblijfsrecreatiebedrijven in het buitenland. In landen zoals Duitsland en België is de btw op logies substantieel lager (resp. 7% en 6%), wat leidt tot prijsverschillen die moeilijk te overbruggen zijn. In opdracht van Gastvrij Nederland bracht onderzoeksbureau NYFER (2015) al in beeld welke prijsgevoeligheid geldt voor diensten uit de vrijetijdssector. Het gewogen gemiddelde van de prijselasticiteit voor vrijetijdsdiensten is destijds -0,79 geraamd. Dat houdt in dat met een prijsstijging van 10% de vraag naar deze vrijetijdsdiensten bijna 8% afneemt.

Zelfs als alle andere lasten en bedrijfskosten vergelijkbaar zijn, kan een consument bij een btw-verhoging naar 21% gemakkelijk switchen van een weekendje in bijvoorbeeld Nederlands Limburg voor een prijs van € 400,- naar een goedkoper weekend in een vergelijkbare accommodatie in Belgisch Limburg voor € 350,-. Ook kan de btw-verhoging tot gevolg hebben dat meer consumenten een vakantie verder weg overwegen. Als de lasten dus dermate hoog worden, dan wordt het dilemma voor de ondernemer nog pregnanter. Hoe dan ook leidt het tot verlies aan marge: bij doorberekenen en hogere prijzen door vraagverlies, bij niet doorberekenen en gelijke prijzen door de hogere lastendruk en directe afname van de marge.

Conclusie

De lastendruk maakt het voor Nederlandse verblijfsrecreatiebedrijven steeds moeilijker om vitaal en concurrerend te blijven, vooral in vergelijking met het buitenland. Zonder samenhangend beleid en fiscale ruimte dreigt de sector minder vitaal te worden. Het is daarom belangrijk dat de overheid niet alleen oog heeft voor de onderkant van de markt, maar ook structurele oplossingen biedt om de concurrentiepositie van de gehele sector te waarborgen.

